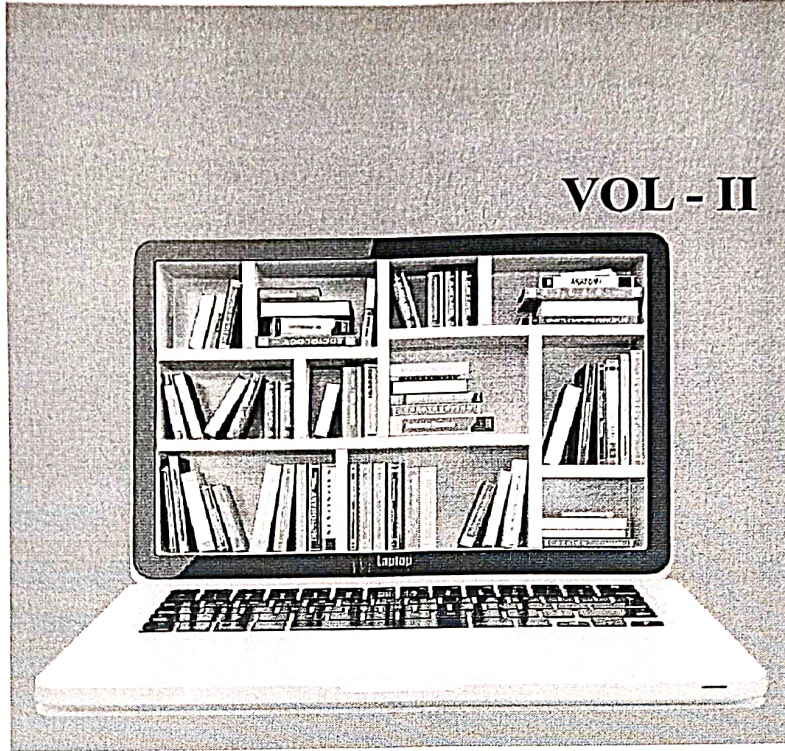

VOL - II

Reinventing Academic Libraries

Editors

Dr. Daya T. Patil (Dalve) Dr. Veena Kamble (Salampure) Dr. Dharmraj Veer
Dr. Shivshankar Ghumre Dr. Hitendra Patil

Atharva Publications

Reinventing Academic Libraries (VOL - II)

**National Conference Papers
RALNESDACO 2020**

Copyright © All rights reserved.

ISBN : 978-81-944866-8-8

Publisher & Printer

Mr. Yuvraj Mali

Atharva Publications

Dhule : 17, Devidas Colony,
Varkhedi Road, Dhule - 424001.

Contact : 9405206230

Jalgaon : Shop No. 2, 'Nakshatra' Apt., Housing Society,
Shahu Nagar, Opp. Teli Samaj Mangal Karyalaya,
Jalgaon - 425001.

Contact : 0257-2253666, 9764694797

Email : atharvpublications@gmail.com

Web : www.atharvpublications.com

In Association with

Maharashtra University and College Librarians Association

First Edition

7th February 2020

Type Setting

Atharva Publications

Price

Rs. 950/-

Disclaimer: *The authors are solely responsible for the contents of the papers compiled in the volume / book. The publishers or editors / Maharashtra University and College Librarians Association do not take responsibility for the same in any manner. Errors if any purely unintentional and readers are requested to communicate such error to the publishers or editors to avoid discrepancies in future.*

- **MOOCs : A new era of learning in LIS Profession 328**
-Mrs. Deepali R. Sarode
- **Research Productivity of Library professional in Dr. BAMU,
Aurangabad on Google Scholar 332**
-Dr. Rahul K. Deshmukh
- **Style Manual, Plagiarism Software and Impact Factor Journals
Used by the LIS Professionals 339**
-Dr. Govardhan Pralhadrao Aute, Dr. Amol Babasaheb Sawai, Dr. Sachin Jaiwantrao Gadekar
- **Library as Learning Resources with NAAC Revised Guidelines 345**
-Raju Ramdas Tupe, Dr. Veena M. Kamble
- **Cloud Computing 352**
-Dr Mrs.S, P. Bidarkar-Lehekar, Sapna. D. Kamble
- **आधुनिक काळातील ग्रंथालयात क्लाऊड कॉम्प्युटिंगचा उपयोग 357**
-श्री. बोंबले राजू बालासाहेब, डॉ. सुळसुळे शोभा राजाभाऊ
- **ऑनलाईन लर्निंगसाठी उपलब्ध असलेले प्लॅटफॉर्म व सुविधा: एक दृष्टिक्षेप 360**
-सहा. प्रा. बर्फे विजय उत्तमराव, डॉ. कापडे दिपक
- **ओपन सोर्स सॉफ्टवेअर्स आणि ग्रंथालये 364**
-गणेश दराडे, अमृता शिंदे
- **संशोधनातील समानता तपासण्या संदर्भातील ज्ञान स्रोत केंद्र,
संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठाचा प्रयत्न : एक अभ्यास 367**
-कु. स्नेहा श. कथलकर, कु. मीना वा. वानखडे
- **महाविद्यालयीन ग्रंथालयामध्ये माहिती साक्षरता उपक्रमाच्या
अनुषंगाने प्रारूप विकसन 371**
-डॉ. माधव देवबा वराडे

आधुनिक काळातील ग्रंथालयात क्लाऊड कॉम्प्युटिंगचा उपयोग

श्री. बोंबले राजू बालासाहेब
(ग्रंथपाल)

हुतात्मा जयवंतराव पाटील महाविद्यालय,
ता. हिमायतनगर ता. हिमायतनगर जि. नांदेड
सार :-

डॉ. सुळमुळे शोभा राजामाऊ
संशोधक मार्गदर्शक (ग्रंथपाल)

महात्मा गांधी महाविद्यालय,
अहमदपूर ता. अहमदपूर जि. लातूर

संगणकाने अलीकडच्या काळात मोठ्या प्रमाणावर प्रगती केलेली आहे. 'क्लाऊड कॉम्प्युटिंग' हा त्यांमधील प्रगत संशोधनाचा एक भाग. ग्रंथपाल ग्रंथाचा पालक राहिलेला नसून आधुनिक तंत्रज्ञानाबत वाटचाल करित आहे. विविध स्तरावरील ग्रंथपाल आर्थिक व तांत्रिक परिस्थितीमुळे मागे राहिलेला आहे. या परिस्थितीवर एक सक्षम पर्याय म्हणून आपणास क्लाऊड कॉम्प्युटिंग चा वापर आपण महाविद्यालयीन ग्रंथालयात करू शकतो.

प्रस्तावना :-

आपण संगणकांच्या विकासाच्या महत्वाच्या उंबरठ्यावर उभे आहोत. दिवसेंदिवस वेगवेगळे तंत्रज्ञान विकसित होत आहे. संगणक तंत्राचा विकास होताना त्यात आलेले बदल त्याचप्रमाणे संगणकीकरणात आधी वापरलेले तंत्रज्ञान बदलून नवीन तंत्रज्ञानासह ते वापरात आणले गेले.

उदा :- e-Publications Digital Libraries, Internet usage, web tools applications इतर सर्व साधनांचा वापर करताना संगणक तंत्राचा वापर करताना त्याचा व्याव संगणकाच्या ठिकाणी केंद्रित होता. प्रत्येक ग्रंथालयात आवश्यक आज्ञाली (Software), सर्वर, क्लायट, मशीन्स आणि वर्ड प्रोसेसिंगची लायसन्सेस हे सर्व ग्रंथालय ठिकाणी निर्माण केलेली माहिती, तंत्रज्ञान सामग्रीचे एकत्रीकरण पाहायला मिळते. मोठ्या प्रमाणात डेटा एकत्रित होऊ लागला. संगणक तंत्राचा विकास होत असताना या सर्व गोष्टीवर खर्च करणे कोणत्याही ग्रंथालयात शक्य नव्हते त्यामुळे यावर सक्षम उपाय म्हणून 'क्लाऊड कॉम्प्युटिंग' या नव्या संकल्पनेचा उदय झाला.

संशोधनाचा उद्देश :-

१. क्लाऊड कॉम्प्युटिंगच्या वापरामुळे ग्रंथालय संगणकीकरणावर होणाऱ्या लाखां रूपांवर बचत होईल.
२. या संकल्पनेद्वारे माहिती साठवण, माहिती प्रतिप्राप्ती व डेटा शेअरिंग आज्ञावली या साधनांचा एकत्रित वापर
३. क्लाऊड कॉम्प्युटिंग वापरामुळे ग्रंथालयातील संशोधकांना उपयुक्त माहिती कमीत-कमी वेळेत देता येईल.
४. क्लाऊड कॉम्प्युटिंग द्वारे जगभरात डेटा कोठेही पाहता येईल.

क्लाऊड कॉम्प्युटिंग म्हणजे :-

क्लाऊड कॉम्प्युटिंग म्हणजे, "ग्रंथालयात संगणकीकृत कामासाठी ग्रंथालयाच्या ठिकाणी असलेली क्लाऊड कॉम्प्युटिंगची व्यवस्था न वापरता त्यासाठी रिमोट किंवा तिन्हाईत ठिकाणच्या कॉम्प्युटिंग स्रोत व व्यवस्थेचा वापर करणे होय"

क्लाऊड कॉम्प्युटिंग विषयी विवेचन :-

Building Digital Library :-

आज मोठ्या प्रमाणावर Digital Library ही संकल्पना तयार होत आहे. क्लाऊड कॉम्प्युटिंगमुळे एका ठिकाणाहून आपल्याला वेगवेगळ्या विषयांचे ग्रंथालयांची माहिती उपलब्ध होऊ शकते. वेगवेगळे

Research Paper, Journal, E-books इतर आपल्याला ग्रंथालयात बसून आपण त्याबद्दलची माहिती मिळवू शकतो.

Searching Library Data :-

OCLC हे क्लाऊड कॉम्प्युटिंगचे चांगले उदाहरण देता येईल. OCLC - Online Computer Library Centre. World Car Service अंतर्गत दर्जेदार तालीकीकरणासाठी ग्रंथालयांना प्रोत्साहन मिळाले आहे. या

प्रकल्पांतर्गत ग्रंथालयांच्या महत्वाच्या कामाच्या माहिती आपल्याला ई-स्वरूपात मिळते.

Website Hosting :-

यात वेगवेगळ्या ग्रंथालयाचा डेटा, त्यांचा OPAC - वेबसाईडच्या सहाय्याने आपल्याला पाहता येते. त्यामुळे नवीन कोणकोणत्या नवीन संकल्पना येत आहे. याची माहिती मिळते त्यासाठी स्वतःची Wbsite ग्रंथालयानी तयार केलेली असते.

Searching Scholarly Content :-

शैक्षणिक उपयोगासाठी याचा वापर करता येतो. Research Paper, Journal शोधण्यासाठी क्लाऊड चा वापर करता येतो.

File Storage :-

आपल्या ग्रंथालयाला उपयुक्त लागणारी महत्वाची माहिती आपण स्टोअर करून ठेवू शकतो. क्लाऊड कॉम्प्युटिंग मुळे माझ्या प्रमाणावर आपण माहिती स्टोअर करून ठेवू शकतो. लागेल तेव्हा त्याचा उपयोग करू शकतो.

Building Community Power :-

ग्रंथालय नेटवर्किंगमुळे माहिती शास्त्राचे लोक एकत्रित आले व त्याचबरोबर नवीन वापर कर्ते सुद्धा एकत्र आले. त्यामुळे प्रत्येक ग्रंथालयाच्या माहितीचा प्रसार होत गेला व त्यानुसार त्यात सुधारणा होत गेल्या. उदा. Facebook

Library Automation :-

क्लाऊड स्टोअरेजच्या वापरामुळे संपूर्ण ग्रंथालय संगणकीकृत करता येते. देवघेव पद्ध, नियतकालिका व्यवस्थापन, Registration, Purchase Order, Bills Statement इतर सर्व सेवा Automation करून साध्य होऊ शकतात.

क्लाऊड कॉम्प्युटिंगची वैशिष्ट्य :-

Self Healing :-

जर एखादी Service क्लाऊड कॉम्प्युटिंग अंतर्गत चालत असेल तर तो त्या स्वतःहून सुधारणा करतो. जर एखादे Application अचानक बंद पडले तरी त्याचा Backup दुसऱ्या तयार असतो.

Multi-Tentancy :-

एकाच वेळी अनेक जण एकाच वेळी एकावर काम करू शकतात.

Library Oriented :-

वेगवेगळ्या गोष्टीची माहिती आपल्याला माहित होते. आपल्या ग्रंथालयात कोणकोणते बदल होत आहे. याची माहिती आपणास क्लाऊड कॉम्प्युटिंगद्वारे माहित होते.

Virtualized :-

आभासी सेवेत प्रत्यक्षपणे काम झालेले दिसत नाही. परंतु झालेले काम एका विशिष्ट ठिकाणी साठवले जाते व पाहिजे तेव्हा साठवलेला डेटा जगाच्या कुठल्याही काना-कोपरऱ्यात पाहता येतो त्यासाठी Login ID व Password दिलेले असतात.

Flexible :-

क्लाऊड कॉम्प्युटिंगमध्ये पाहिजे तसे बदल करता येतात. साठवण क्षमता वाढवता येते.

क्लाऊड कॉम्प्युटिंगचे फायदे :-

१. वापरकर्त्याला जशी हवी तशी सेवा प्रदान केली जाते.
२. क्लाऊड कॉम्प्युटिंगमुळे ग्रंथालयातील कर्मचारी व वाचकांचा वेळ वाचेल.
३. अनेकजण एकावेळी एकावर काम करू शकतात.
४. विविध कॉम्प्युटिंगचे एकत्रीकरण.
५. OPAC/web OPAC चे सुविधा.

निष्कर्ष :-

१. क्लाउड कॉम्प्युटिंग मुळे एका ठिकाणाहून आपल्याला वेगवेगळ्या विषयांची माहिती ग्रंथालयांत उपलब्ध होऊ शकते.

२. Research Paper आणि Journal शोधण्यासाठी क्लाउडचा वापर करता येतो.

३. ग्रंथपाल व ग्रंथालय कर्मचाऱ्यांना आधुनिक तंत्रज्ञानाची ओळख होईल.

संदर्भ सूची :-

- द.ना. फडके :- ग्रंथालय संगणकीकरण आणि आधुनिकीकरण आ-पाचवी युनिव्हर्सल प्रकाशन पुणे.
- श्री. प्रकारा बर्वे. ज्ञानगंगोत्री :- डिसेंबर २०१६, जानेवारी. फेब्रुवारी. २०१७
- Gosavi N. Shinde S. Dhakulkar B. Vol -2, 2012 Use of Cloud Computing in Library and Information Science Field. International Journal of Digital Library Services.
- Kaushik A. and Kumar A. :- (2013) Application of Cloud Computing in Libraries International Journal of Information Dissemination and Technology, 3(4), 270-273
- Khan, S. Khan, S & Goli been, S :- (2011) Cloud Computing an emerging technology : Changing ways of libraries collaboration International Research: Journal of Library and Information Science, 1 (2).
- Kumar Saurabh : Cloud Computing 2nd ed. wiley India.
- Sahu Rekhraj, Cloud Computing : An Innovative Tool for Library services. Clud Computing http://en.wikipedia.org/wiki/cloud_Computing (Accessed on 18.11.2016)